

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

อ้างอิงจากตำราวิชา ภาพยนตร์ไทย

โดย.....ดร.พงศวีร์ สุภานนท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมีความเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจต่าง ๆ หลายธุรกิจ โดยพิจารณาได้จากรายชื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจำนวนมากที่ปรากฏในตอนท้ายของภาพยนตร์ ที่สำคัญอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยสามารถรองรับและปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมอันดีงามของสังคมได้

โครงสร้างอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในระบบทุนนิยมในยุคปัจจุบัน

โครงสร้างอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในระบบทุนนิยมในยุคปัจจุบัน ถือได้ว่าผู้กำกับภาพยนตร์ เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากที่จะเข้าไปมีความสัมพันธ์กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์ไทย 4 กลุ่ม ได้แก่ นายทุน เจ้าของ โรงภาพยนตร์ สายภาพยนตร์ และรัฐบาล ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ (พงศวีร์ สุภาณนท์, 2559: 68-73)

1. นายทุน

การดำเนินการทำธุรกิจภาพยนตร์ไทย ถือเป็นธุรกิจหนึ่งของเอกชนที่รัฐเปิดให้มีการแข่งขันทางธุรกิจและสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี นายทุนเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ และเป็นผู้จัดจำหน่ายผลงานให้กับผู้กำกับภาพยนตร์ นายทุนกับผู้กำกับภาพยนตร์จึงมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในปัจจุบันโครงสร้างอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในระบบทุนนิยมจะมีนายทุน 7 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มนายทุนที่มาจากบริษัทค่ายภาพยนตร์ที่ทำหน้าที่ผลิตและจำหน่ายภาพยนตร์ อาทิ บริษัทสหมงคลฟิล์มอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด บริษัทไฟว์สตาร์โปรดักชั่น จำกัด บริษัทจีดีเอช 559 จำกัด และบริษัททีโมเมนต์ จำกัด เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มนายทุนที่มาจากเครือโรงภาพยนตร์ที่เข้ามาทำธุรกิจผลิตและจำหน่ายภาพยนตร์ ได้แก่ บริษัทเอ็มเธตตีไนน์ จำกัด และบริษัททรานฟอร์มเมชั่น ฟิล์ม จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือเมเจอร์ซีนีเพล็กซ์ กรุ๊ป

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนายทุนที่มาจากธุรกิจสื่อสารมวลชน เช่น บริษัททรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด

กลุ่มที่ 4 กลุ่มนายทุนที่มาจากบริษัทธุรกิจอื่น ๆ ที่สนใจทางด้านภาพยนตร์ เช่น บริษัทโกโก้ฟิล์ม บริษัทในเครือของผู้ผลิตถ้วยรางวัลรอบปีที่ผู้บริหารมีความสนใจในเรื่องภาพยนตร์

กลุ่มที่ 5 กลุ่มนายทุนที่มาจากหน่วยงานรัฐบาล อาทิ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

กลุ่มที่ 6 กลุ่มนายทุนที่มาจากสถาบันการศึกษา

กลุ่มที่ 7 กลุ่มนายทุนที่มาจากนักการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น เป็นต้น

2. เจ้าของโรงภาพยนตร์

โรงภาพยนตร์เป็นสถานที่เผยแพร่ผลงานของผู้กำกับภาพยนตร์ ดังนั้นเจ้าของโรงภาพยนตร์จึงต้องมีความสัมพันธ์กับผู้กำกับภาพยนตร์ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า โครงสร้างอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในระบบทุนนิยมจะมีเจ้าของโรงภาพยนตร์ 2 ประเภท ดังนี้

เจ้าของโรงภาพยนตร์ประเภทที่ทำธุรกิจโรงภาพยนตร์อย่างเดียว โดยการจัดการหาภาพยนตร์เข้ามาฉายในโรงภาพยนตร์ของตนเอง ได้แก่ โรงภาพยนตร์เครือเอสเอฟซีนี่มา ซีดี กับเจ้าของโรงภาพยนตร์ประเภทที่ทำธุรกิจโรงภาพยนตร์พร้อมกับทำธุรกิจค้าภาพยนตร์ร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะจัดหาภาพยนตร์เข้ามาฉายในโรงภาพยนตร์ของตนเองแล้ว ยังผลิตภาพยนตร์ไทยป้อนให้กับโรงภาพยนตร์ของตนเองอีกด้วย ได้แก่ บริษัทเอ็มเธอร์ตีไนน์ และบริษัท ทรานฟอรั่มเมชั่น บริษัทในเครือของเมเจอร์ กรุ๊ป จำกัด ที่ผลิตภาพยนตร์ไทยป้อนให้กับโรงภาพยนตร์เครือเมเจอร์ซีเนีเพล็กซ์ เป็นต้น

สำหรับการตัดสินใจเลือกโปรแกรมภาพยนตร์เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ จากการศึกษาพบว่า เจ้าของโรงภาพยนตร์จะตัดสินใจนำภาพยนตร์เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ที่ตนเองเป็นเจ้าของโดยคาดหวังเรื่องรายได้เป็นอันดับแรก ซึ่งการคาดหวังเรื่องรายได้นั้น เจ้าของโรงภาพยนตร์จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1.) แนวทางของเรื่องที่กำลังอยู่ในความนิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นตามแฟชั่นหรือยุคสมัย ซึ่งเจ้าของโรงภาพยนตร์จะต้องสรรหาภาพยนตร์ที่อยู่ในแนวที่กำลังเป็นที่นิยมมาฉายเพื่อสนองความต้องการของตลาด เพราะคาดว่าน่าจะเป็นภาพยนตร์ที่ทำรายได้ดี

2.) เจ้าของโรงภาพยนตร์หรือผู้กำกับภาพยนตร์มีชื่อเสียง มีลักษณะการสร้างการกำกับเฉพาะตัวเคยสร้างหรือกำกับภาพยนตร์ประสบความสำเร็จทำรายได้ดีมาก่อนหน้านั้น ย่อมมีแนวโน้มว่าโรงภาพยนตร์เรื่องต่อไปที่นำเข้ามาฉายจะทำรายได้ที่น่าพอใจ

3.) ดาราหรือนักแสดงนำ ภาพยนตร์ที่แสดงโดยดารายอดนิยมแต่ละช่วงระยะ ย่อมมีอิทธิพลสูงที่ดึงดูดแฟนคลับให้มาชมภาพยนตร์ เพราะตัวดาราน่าจะถูกนำมาเป็นจุดขายในการโฆษณาประชาสัมพันธ์โรงภาพยนตร์

4.) กลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากโรงภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นแบบมัลติเพล็กซ์คือ มีระบบการฉายทันสมัยและตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า กลุ่มเป้าหมายหลักของ

เจ้าของโรงภาพยนตร์จึงเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบการซื้อของ ทานอาหารและชมภาพยนตร์ภายในสถานที่เดียวกันครบวงจร ในขณะที่เดียวกันกลุ่มวัยรุ่นถือเป็นกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ที่มีจำนวนมากถ้าเทียบกับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยชอบมาชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ที่อยู่ห่างสรรพสินค้า กลุ่มวัยทำงานที่ไม่มีเวลาเข้าโรงภาพยนตร์นอกจากเสาร์อาทิตย์ ดังนั้นเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตของวัยรุ่นในยุคนี้เจ้าของโรงภาพยนตร์ส่วนใหญ่จึงพยายามคัดสรรภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นโดยพยายามจะลดรอบฉายหลังเลิกเรียนให้กลุ่มเป้าหมายนี้ได้มีโอกาสเลือกรับชมภาพยนตร์ให้มากที่สุด

3. สายหนัง

สายหนังเปรียบเสมือนเป็นคนกลางที่ทำหน้าที่รับซื้อสิทธิ์จากเจ้าของภาพยนตร์เพื่อนำภาพยนตร์นั้นไปบริการเผยแพร่และจัดจำหน่าย โดยนำไปฉายในโปรแกรมของโรงภาพยนตร์ต่างจังหวัด แล้วรับส่วนแบ่งรายได้จากการฉายในโรงภาพยนตร์ ซึ่งจากการศึกษา พบว่าความสัมพันธ์ของสายหนังจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเจ้าของภาพยนตร์ และเจ้าของโรงภาพยนตร์ซึ่งต่างก็เอื้อประโยชน์กันและกัน

4. รัฐบาล

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลเปิดโอกาสให้เอกชนได้ดำเนินการทำธุรกิจภาพยนตร์ไทยได้อย่างเสรี แต่เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการดำเนินธุรกิจภาพยนตร์ในสังคมไทย รัฐบาลจึงต้องเข้ามาตรวจสอบเนื้อหาไม่ให้เกิดความความแตกแยกให้คนในชาติ โดยกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์จะจำแนกความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้กำกับภาพยนตร์กับรัฐบาล ออกเป็น 2 บทบาท คือ ส่งเสริม และควบคุม โดยบทบาทของการส่งเสริมของรัฐบาลจะอยู่ในรูปแบบของการให้ทุนสนับสนุน ส่วนบทบาทของการควบคุมอยู่ในรูปแบบของการตรวจสอบเนื้อหาภาพยนตร์

แนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยของภาครัฐ

ถึงแม้ว่ารัฐบาล จะเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนผลิตผลงาน แต่ก็ใช้อำนาจในการออกกฎเกณฑ์เงื่อนไขในการให้ทุนเพื่อสนองนโยบายให้ตรงกับความต้องการของรัฐบาล หรือสร้างเงื่อนไขบางอย่างให้กับผู้กำกับภาพยนตร์จะต้องใส่เข้าไปในภาพยนตร์ด้วย เสมือนเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์กรอบแนวคิดของรัฐบาลในการปลูกฝังให้ประชาชนได้รับทราบถึงนโยบายการปกครองประเทศ เช่น ช่วงระยะเวลาที่ผู้เขียนได้แต่งตำราเล่มนี้ อยู่ในช่วงรัฐบาลของการบริหารงานโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ซึ่งมีนโยบายที่จะปลูกฝังให้ประชาชนมีศีลธรรมและประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของสังคม ดังนั้นผู้กำกับภาพยนตร์ที่ต้องการขอ

เข้ารับทุนสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์จากกระทรวงวัฒนธรรม จะต้องใส่เรื่องของค่านิยมที่ถูกต้อง 12 ประการไว้ในภาพยนตร์ด้วย

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐบาลจะให้ทุนสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์ไม่จำเป็นจะต้องมาจากกระทรวงวัฒนธรรมเสมอไป แม้กระทรวงวัฒนธรรมจะมีหน้าที่ดูแลเรื่องภาพยนตร์โดยตรง แต่หากเนื้อหาภาพยนตร์มีคุณสมบัติตรงตามกับนโยบายของกระทรวงใด ผู้กำกับภาพยนตร์ย่อมสามารถเข้าไปขอทุนสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์จากกระทรวงนั้นได้เช่นกัน อาทิ หากเนื้อหาภาพยนตร์นำเสนอเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือเป็นการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดที่กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาก็สามารถให้ทุนสนับสนุนการผลิตภาพยนตร์เรื่องนั้นได้ เนื่องจากตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการใช้สื่อภาพยนตร์ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวให้คนไทยและชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวสถานที่ปรากฏในภาพยนตร์สร้างทำรายได้ให้กับประเทศไทย

นอกจากนี้จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ (กระทรวงพาณิชย์, 2560) มีกองถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศมาใช้ประเทศไทยเป็นสถานที่ถ่ายทำมากมายหลายเรื่องภาพรวมของธุรกิจด้านภาพยนตร์ประกอบด้วย

- 1.) Pre - Production : casting , costume, make up, music
- 2.) Production: shooting team, location, equipment service
- 3.) Post Production: computer graphic, visual effect, editing, sound

ส่วนที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การรับจ้าง Outsourcing การบริการ Production และ Post Production รวมทั้งบริการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในไทย (Location Shooting) และขายลิขสิทธิ์ อีกทั้งปัจจุบันมีนักแสดง ผู้สร้างภาพยนตร์ อนิเมชัน และสเปเชียล เอฟเฟกต์ที่ได้รับรางวัล รวมทั้งได้ร่วมแสดงภาพยนตร์ที่สร้างรายได้ให้ประเทศปีละหลายพันล้านเหรียญสหรัฐฯ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงมีความพยายามที่จะหาแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

- 1.) กระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศสิทธิประโยชน์ที่ให้กับภาพยนตร์และสื่อโทรทัศน์ที่เข้ามาถ่ายทำในประเทศไทย ซึ่งมีผลเมื่อปีพุทธศักราช 2560 คือการให้เงินคืน 15% สำหรับโปรเจกต์ที่มีการลงทุนภายในประเทศไทยขั้นต่ำ 50 ล้านบาท และจะเพิ่มเป็น 20% ได้เมื่อรวมกับ 3% หากมีการจ้างงานบุคลากรไทยในตำแหน่งที่สำคัญกับโปรเจกต์นั้น ๆ และอีก 2% หากมีการโปรโมทประเทศไทยในด้านการท่องเที่ยว

2.) กระทรวงพาณิชย์เดินทางนโยบายขึ้นไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม ภาพยนตร์และบันเทิง ผลักดันธุรกิจบริการด้านภาพยนตร์เพื่อสร้างรากฐานแห่งการเป็น ศูนย์กลางสำหรับ Production และ Post-Production ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งใน ปีพุทธศักราช 2560 กระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับธุรกิจบริการด้านภาพยนตร์ ไว้ 7 ด้าน คือ

2.1) สร้างให้ไทยเป็นฐานการผลิตงานฐานการลงทุนที่มีคุณภาพสูงของเอเชีย (Hub) และเป็นประตู (Gateway) สำหรับนักลงทุน นักธุรกิจต่างชาติที่จะเข้ามาทำธุรกิจในภูมิภาค

2.2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขานี้ ให้มีขีดความสามารถสูงในการคิด สร้างสรรค์เพื่อสร้างผลงานใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้สามารถรับจ้างผลิตงานที่มี คุณภาพ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศมากขึ้น

2.3) สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลและ หน่วยงานภาคเอกชนกับกลุ่มประเทศเป้าหมาย

2.4) ขยายตลาดการส่งออกภาพยนตร์ไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออก

2.5) สร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ Creative Content/ IP/ Brand ของไทยและ สร้างศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย

2.6) เพิ่มความสัมพันธ์ทางธุรกิจ ขยายตลาดกับบริษัทต่างชาติ/กระตุ้นการ Co- Production/Investment

2.7) สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและหน่วยงาน ภาคเอกชนกับกลุ่มประเทศเป้าหมาย

อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนช่องทางสู่การแข่งขัน ในระดับโลกที่เปิดเสรีและมีการเติบโตสูง ทำให้ไม่จำเป็นจะต้องนำภาพยนตร์ไทยเผยแพร่ออก ฉายในโรงภาพยนตร์ในต่างประเทศเสมอ และไม่จำเป็นจะต้องเดินทางไปออกบูธเพื่อ ประชาสัมพันธ์หรือขายภาพยนตร์ไทยตามเทศกาลภาพยนตร์ต่าง ๆ อีกต่อไป เนื่องจาก อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยสามารถเข้าสู่ตลาดโลกบนแพลตฟอร์มใหม่ที่เรียกว่า แพลตฟอร์ม สตรีมมิ่ง (Streaming)

ธุรกิจสตรีมมิ่ง (Streaming) ถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่มาแรง และเติบโตอย่างต่อเนื่อง เกิด จากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงคอนเทนต์ได้สะดวกแม้อยู่ระยะไกล และสามารถรับชมจาก โทรศัพท์มือถือได้ทุกที่ทุกเวลา ระบบเสียงและภาพที่คมชัดและมีคุณภาพ เสือรับชมได้แบบที่ไม่ มีโฆษณามารบกวน รวมถึงกับความต้องการอุปกรณ์ดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นและอินเทอร์เน็ตที่เร็วขึ้น

ทั้งนี้ Netflix ถือเป็นผู้นำให้บริการรายใหญ่ในตลาดสตรีมมิ่งทางฝั่งประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป และมีเริ่มขยายธุรกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน Disney บริษัทยักษ์ใหญ่แห่งวงการภาพยนตร์เจ้าของลิขสิทธิ์รายการต่างๆ มากมาย ก็ได้เปิดตัวการให้บริการ Disney+ ที่รวบรวมคอนเทนต์มากมายซึ่งเหมาะสำหรับเด็กไว้ในแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ประเทศไทยในยุคปัจจุบัน ถือได้ว่า ธุรกิจสตรีมมิ่ง (Streaming) เป็นแพลตฟอร์มใหม่ในการเลือกรับชมภาพยนตร์ ซึ่งธุรกิจสตรีมมิ่งของไทยมีโอกาสเข้าสู่ตลาดโลก ด้วยเนื้อหาของคอนเทนต์ที่เปิดกว้าง และโอกาสของผู้ชมที่ต้องการเนื้อหาหลากหลายมากกว่าที่มีการออกอากาศอยู่ในระบบโทรทัศน์แบบดั้งเดิม ทำให้ผู้ผลิตเองต่างก็ต้องพัฒนาความสามารถ รู้จักพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงคอนเทนต์ ตอกย้ำแบรนด์ที่มีความสร้างสรรค์และเป็นสตรีมมิ่งที่อยากรับชมเป็นตัวเลือกแรก เน้นกลุ่มผู้ชมทุกช่วงวัย ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือ ซีรีส์สัญชาติไทยที่ถูกผลิตขึ้นโดยกลุ่มคนไทย สามารถนำไปออกอากาศทางช่องแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งชื่อดังระดับโลก อาทิ ซีรีส์สัญชาติไทยเรื่อง 'อิน จัน' (Extraordinary Siamese Story Eng and Chang) ที่ออกอากาศทางช่องDisney+ ซีรีส์เรื่อง Hurts Like Hell ซีรีส์ โดยได้แรงบันดาลใจมาจากเรื่องจริง ตีแผ่เบื้องหลังวงการมวยไทยอย่างเจาะลึกผ่านการเล่าเรื่องจากบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง ควบคู่กับการเสนอเรื่องราวของตัวละครที่มีความเกี่ยวข้องกับวงการมวย เป็นต้น ซึ่งเชื่อได้ว่าคอนเทนต์ที่ผลิตโดยคนไทยจะมีบทบาทมากขึ้น โดยทุกเรื่องมีรายละเอียดการแนะนำเรื่องราวเบื้องหลัง สถานที่การถ่ายทำ วิถีชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของไทยมาเชื่อมโยงในภาพยนตร์เพื่อให้ผู้ชมเกิดความประทับใจและต้องการมาสัมผัสในพื้นที่จริง ที่ออกอากาศทางช่อง Netflix แพลตฟอร์มสตรีมมิ่งที่มีสมาชิกทั่วโลกมากถึง 200 ล้านคน มีคอนเทนต์บันเทิงคุณภาพที่ได้รับรางวัลระดับโลกมากมาย
